

16. Бальтасар Грасиан. Карманный оракул. Критикон. М., 1981. – с. 61 Baltasar Gracián y Morales *chez la Veuve-Martin*, & Jean Boudot, 1691 – С. 373.

17. Parsons T. *The Professions and Social Structure* (1939)// Parsons T. *Essays in Sociological Theory* (Revised Edition). New-York The Free Press, 1966. P. 34-46.

18. Кейс-стаді: архітектура і можливості / Ю. П. Сурмін ; Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні» ;

[ред. Я. Орос]. – Київ : Навч.-метод. центр, 2012. – 336 с. : іл. – Бібліогр. с. 321-335 (270 назв). – ISBN 966-8487-52-4.

19. Иммануїл Кант. Прологомени до кожної майбутньої метафізики, яка може постати як наука. Переклад з німецької Віталія Терлецького. – Київ: ППС-2002, 2005. – 178 с. ISBN 966-96471-1-8.

20. Urbain, Olivier: *Daisaku Ikeda's Philosophy of Peace: Dialogue, Transformation and Global Citizenship*. I.B. Tauris, 2010; ISBN 978-1-84885-304-1.

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

UKRAINE AGRICULTURE STRATEGIC DEVELOPMENT AIMS IN CONTEXT OF MODERN SOCIAL AND ECONOMIC TRANSFORMATIONS

У науковій праці подано результати узагальнень теоретичних основ сільськогосподарського виробництва, наведено ключові особливості агропромислового комплексу як об'єкту економічного регулювання, обґрунтовано методичні підходи до побудови економічного механізму у сільському господарстві. Обґрунтовано, що органи державного регулювання в процесі формування та реалізації політики підтримки економічної активності у сільському господарстві мають використовувати увесь арсенал інструментів регулювання, враховуючи при цьому особливості сільського господарства як об'єкта регулювання. Проаналізовано стан та умови економічної діяльності у сільському господарстві України. Виділено проблеми розвитку сільського господарства України. Сформульовано пропозиції щодо формування стратегічних орієнтирів розвитку сільського господарства України в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій.

Ключові слова: сільське господарство, сільськогосподарське виробництво, економічний механізм, стратегія розвитку сільського господарства.

В научном труде поданы результаты обобщений теоретических основ сельскохозяйственного производства, приведены ключевые особенности агропромышленного комплекса как объекта экономической регуляции, обоснованы методические подходы к построению экономического механизма процесса в сельском хозяйстве. Обосновано, что органы государственной регуляции в процессе формирования и реализации политики поддержки экономической активности

в сельском хозяйстве должны использовать весь арсенал регулятивных инструментов, учитывая при этом особенности сельского хозяйства как объекта регулирования. Проанализировано состояние и условия экономической деятельности в сельском хозяйстве Украины. Выделены проблемы развития сельского хозяйства Украины. Сформулированы предложения относительно формирования стратегических ориентиров развития сельского хозяйства Украины в условиях современных социально-экономических трансформаций.

Ключевые слова: сельское хозяйство, сельскохозяйственное производство, экономический механизм, стратегия развития сельского хозяйства.

The results of generalizations of theoretical bases of agricultural production have been given in the scientific paper, the key features of agro-industrial complex as an object of the economic regulation have been investigated, and methodical approaches to structure of economic mechanism in agriculture have been substantiated. The government regulation of formation and realization of economic activity support policy in agriculture have to apply all regulation tools, taking into account the features of agriculture as an object of regulation. The state and conditions of economic activity in agriculture of Ukraine have been analyzed. The problems of agriculture development in Ukraine have been systematized. Suggestions for formation of strategic aims of agriculture development in Ukraine in the conditions of modern socio-economic transformations have been made.

Key words: agriculture, agricultural production, economic mechanism, strategy of agriculture development.

УДК 330.32: 330.34

Мамонтова Н.А.

д.е.н., професор,
завідувач кафедри фінансів,
обліку і аудиту
Національний університет
«Острозька академія»

Постановка проблеми. Сільське господарство з технологічної точки зору є особливим сектором національної економіки, оскільки воно має низку об'єктивних особливостей: біологічна основа виробництва продукції, використання землі в якості економічного фактора, високий сту-

пінь ризику неотримання урожаю (ринкового продукту) тощо. Не дивлячись на сучасні технологічні можливості, у сільському господарстві донині природно-кліматичні та екологічні фактори грають важливе значення в процесі отримання ринкового продукту.

З урахуванням негативних наслідків глибокої фінансово-економічної кризи загострилася проблема доступу населення до якісного продовольства. Окрім того, скорочується економічна мотивація товаровиробників до організації продуктивної діяльності у сільському господарстві.

Тому в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій необхідно системно осмислити наявні проблеми розвитку сільського господарства і на цій основі розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо їхнього вирішення.

Відтак, необхідно розробити стратегічні орієнтири розвитку сільського господарства, які мають узгоджуватися з довгостроковими завданнями державної соціально-економічної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку сільського господарства перебувають в полі зору провідних науковців. Так, теоретичні та методичні аспекти розвитку сільського господарства досліджують А.Буряк, С.Захарін, І. Котькалова, С.Михневич, М.Однорог, С.С.Стоянова-Коваль та інші науковці. Проте наявні розвідки не враховують усієї специфіки економічних наслідків державного регулювання розвитку сільського господарства в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій. Доцільно сформулювати стратегічні орієнтири розвитку сільського господарства з урахуванням сучасних ризиків.

Формулювання цілей статті – викласти результати досліджень щодо формування стратегічних орієнтирів розвитку сільського господарства України в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій. Предмет дослідження – економічний розвиток сільського господарства України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське господарство можна розглядати як сукупність видів економічної діяльності (галузей, підгалузей), що виробляють сільськогосподарську продукцію, тобто продукцію, виробництво якої базується на застосуванні аграрних (агробіологічних) технологій рослинництва та тваринництва. Характер економічної діяльності у сільському господарстві має важливе значення в контексті вибору напрямку розвитку усієї агропродовольчої системи. Основним завданням сільського господарства є виробництво сільськогосподарської сировини, яка слугує основою для виробництва продуктів харчування. В той же час підприємства сільського господарства виробляють продукцію, що використовується у інших галузях промисловості (легка промисловість, фармацевтична промисловість, хімічна промисловість тощо).

Сільське господарство має особливе значення у національному господарстві будь-якої сучасної держави, оскільки вказаний комплекс забезпечує масове виробництво продуктів харчування для населення, що є ключовою умовою підтримки належної продовольчої безпеки [9, с. 49]. Вважа-

ється, що ключовою ознакою належного стану продовольчої безпеки сучасної держави є підтримка рівня виробництва продуктів харчування на внутрішньому ринку у обсязі не менше 80% від потреби (в Україні цей критерій знаходиться на рівні 95%). Слід пам'ятати, що господарська діяльність підприємств сільського господарства внаслідок застосування технологій значимо впливає на динаміку екологічної ситуації. Сільське господарство є багатофункціональним сектором національної економіки, результати економічної діяльності якого значимо впливають на різні сторони суспільних процесів [8, с. 47].

Природно-кліматичні особливості технологічних процесів у сільському господарстві мають об'єктивний, тобто фактично неусувний, характер. Цим обумовлена сезонність виробництва у рослинництві, а відтак - нерівномірність у часі та просторі вирощування багатьох видів сільськогосподарської сировини.

Особливістю сільського господарства є те, що виробники змушені враховувати природно-кліматичну спеціалізацію тієї території, в якій вони функціонують.

З урахуванням вказаних особливостей сільськогосподарські товаровиробники проектуєть власні моделі господарського механізму, визначаючи специфіку управління основними економічними процесами, у тому числі щодо виробництва, фінансування, управління інвестиціями, закупки ресурсів, продажу отриманої продукції, маркетингу, впровадження результатів науково-технічної та інноваційної діяльності та ін.

Побудова моделі регулювання господарської діяльності у сільському господарстві має ґрунтуватися на досягненнях сучасної економічної науки, враховувати вимоги нормативно-правових актів, стан та перспективну динаміку розвитку глобальних ринків продовольства, результати прогнозування виробництва аграрної сировини та основних видів продовольства, а також пріоритети національної соціальної політики [3, с. 256].

Сільське господарство є економіко-технологічним комплексом держави, який об'єднує підприємства тваринництва, рослинництва та інших підгалузей, у тому числі підприємств різних типів (за організаційно-правовою формою, типом управління, формою власності, масштабом тощо) [4, с. 45]. Сільське господарство, крім того, представлене суб'єктами різного розміру (великі агрохолдинги, середні і малі підприємства, індивідуальні товаровиробники тощо), які мають відповідно різний рівень техніко-технологічного забезпечення [8, с. 45]. Таким чином, вироблення та застосування інструментів регулювання економічної діяльності у сільському господарстві має відбуватися на так званій «селективній основі», з урахуванням того, що ці інструменти можуть справляти

принципово різний вплив на економічну поведінку виробників та інвесторів. Приміром, надмірне стимулювання господарської активності у виробництві певного виду сільськогосподарської сировини може призвести до втрати мотивації займатися переробкою цієї сировини.

Слід врахувати, що регулювання розвитку сільського господарства може здійснюватися із застосуванням як економічних інструментів (які у переважній більшості мають фінансову природу), так і позаекономічних. Серед економічних методів можемо виділити такі: пряма бюджетна підтримка, пільгове оподаткування, компенсаційні виплати, квотування, маніпулювання ставками мита, пільгове кредитування тощо. Серед позаекономічних можемо назвати регулювання земельних відносин, стандартизація, сертифікація, екологічне регулювання тощо.

Одним із найскладніших елементів регулювання розвитку сільського господарства є пільгове кредитування. Кредит як джерело фінансового ресурсу виступає основним економічним засобом мінімізації негативної економічної дії об'єктивних особливостей сільськогосподарського виробництва, унікальним інструментом організації господарської діяльності навіть у тому випадку, коли власних коштів для цього не вистачає, а також виступає засобом підтримки безперервності кругообігу основних і оборотних засобів. Практика економічного регулювання сільськогосподарського виробництва розробила унікальні механізми надання кредитів для суб'єктів саме сільського господарства (під заставу майбутнього врожаю, або під заставу землі), що дозволяє підтримувати належну економічну активність, виробництво.

В Україні функціонує розвинуте сільське господарство, що здійснює виробництво різної сільськогосподарської сировини високої якості. Україна в цілому має сприятливі природно-кліматичні умови для сільського господарства, зокрема для вирощування основних сільськогосподарських культур (зернові, соняшник, кукурудзу та ін.). В Україні сільськогосподарська діяльність здійснюється у всіх кліматичних зонах (зона Полісся, зона лісостепу, зона степу, зона Карпат). Кожен регіон України залежно від відповідних природно-кліматичних умов та стану ґрунтів має певну сільськогосподарську спеціалізацію.

Сільське господарство як вид економічної діяльності у порівнянні з іншими секторами національного господарства демонструє порівняно позитивні результати господарювання. Зокрема, сільське господарство України протягом 2014-2016 рр. демонструє високі показники виробництва продукції та позитивні фінансові результати господарювання. Основним фактором економічної активності у сільському господарстві є високий попит на сільськогосподарську продукцію на зовнішньому та внутрішньому ринках, що обумовлений зокрема високою врожайністю та сприятливою кон'юнктурою на ринках.

Дані про обсяг виробленої продукції та обсяг реалізованої продукції у сільському господарстві подано у табл. 1.

В цілому в економіці України обсяг реалізованої продукції перевищує обсяг виробленої продукції за відповідні роки. Це пояснюється тим, що статистичний облік обсягу виробленої продукції ведеться за внутрішніми цінами, а облік обсягу реалізації – за цінами фактичної (контрактної) реалізації.

Таблиця 1

Показники виробничої активності агропромислового комплексу

Види економічної діяльності	Код за КВЕД–2010	Роки	Обсяг виробленої продукції, млрд. грн.		Обсяг реалізованої продукції, млрд.грн.	
			За інституціональним підходом	За функціональним підходом	За інституціональним підходом	За функціональним підходом
Національне господарство України - усього		2011	н.д.	н.д.	3991,2	3991,2
		2012	2846,4	2846,4	4203,2	4203,2
		2013	2695,1	2695,1	4050,2	4050,2
		2014	3190,8	3190,8	4170,7	4170,7
		2015	3991,2	3991,2	5159,1	5159,1
		2016	н.о.	н.о.	6214,7	6214,7
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	01	2011	н.д.	н.д.	119,1	108,4
		2012	170,8	161,8	155,7	144,6
		2013	188,1	178,0	154,0	139,2
		2014	278,9	264,3	205,3	188,5
		2015	422,9	400,2	349,7	321,3
		2016	н.о.	н.о.	389,1	343,6

Примітка: «н.д.» - немає даних, «н.о.» - дані станом на день підготовки статті не оприлюднено.

Складено автором за даними Держстату [10]

Сільське господарство за показниками виробничої активності (обсяг виробленої продукції) демонструє позитивну динаміку. Однак, слід звернути увагу, що за показником обсягу виробництва сільське господарство демонструє стабільне зростання, в той же час за показником обсягу реалізації зафіксовано зниження темпів зростання. Вказане пояснюється відносно низькою експортною активністю сільського господарства (аграрну продукцію на експорт поставляють в основному переробні підприємства, зокрема підприємства харчової промисловості, а не сільського господарства). Окрім того, частина сільськогосподарської продукції залишається нереалізованою взагалі.

Дані таблиці 2 показують, що виробництво продукції сільського господарства є нерівномірним: загальний обсяг виробництва збільшувався у 2013 та 2016 рр., зменшувався у 2012, 2014, 2015 рр. (порівняно з попередніми роками).

В Україні основними видами виробництва продукції рослинництва є вирощування зернових та

зернобобових культур, технічних культур, а також овочів (включаючи картоплю та баштанні), а основними видами виробництва продукції тваринництва є вирощування сільськогосподарських тварин та виробництво молока.

Сільське господарство демонструє позитивні фінансові результати (таблиця 3).

З наведених даних вбачається, що підприємства сільського господарства протягом 2011-2016 р. демонстрували позитивну фінансову результативність (позитивний фінансовий результат). Показово, що сільське господарство продемонструвало позитивний фінансовий результат навіть у ті роки, коли в цілому в економіці України фінансова результативність діяльності підприємств була негативною. Отже, на фінансові результати сільського господарства загальна макроекономічна динаміка впливає несуттєво.

Ключовим фактором позитивних фінансових результатів у сільському господарстві є висока продуктивність операційної діяльності, зокрема

Таблиця 2

Продукція сільського господарства (у постійних цінах 2010 року; млн.грн)

Показник	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Продукція сільського господарства	233696,3	223254,8	252859,0	251427,2	239467,3	254640,5
Продукція рослинництва	162436,4	149233,4	175895,2	177707,9	168439,0	185052,1
Культури зернові та зернобобові	60492,5	49407,4	66997,3	67573,1	63421,0	69464,2
Культури технічні	41549,5	40533,8	49108,6	50512,2	50172,8	57844,8
Картопля, культури овочеві та баштанні продовольчі	46916,5	46395,6	45762,2	46497,3	43439,4	44821,9
Культури плодові та ягідні, виноград	7758,1	7670,1	9092,8	7721,1	8027,4	7489,4
Культури кормові	4619,7	4316,1	4335,8	4251,0	3738,0	3747,1
Інша продукція та зміна обсягів незавершеного виробництва	1100,1	910,4	598,5	1153,2	-359,6	1684,7
Продукція тваринництва	71259,9	74021,4	76963,8	73719,3	71028,3	69588,4
Вирощування сільськогосподарських тварин	31636,5	33390,3	35722,8	33813,5	33859,3	33916,2
Молоко	28151,3	28909,5	29185,3	28246,1	26926,9	26321,8
Яйця	8697,0	8892,9	9127,6	9114,7	7809,7	7026,9
Вовна	16,4	15,7	14,9	10,8	9,4	8,6
Інша продукція	2758,7	2813,0	2913,2	2534,2	2423,0	2314,9

Складено за даними Держстату [10]

Таблиця 3

Фінансові результати до оподаткування підприємств, млрд.грн

Види економічної діяльності	Код за КВЕД-2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Національне господарство - усього		118,6	75,7	11,3	-564,4	-348,5	69,2
сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	01	25,3	26,8	15,0	21,5	102,0	89,6

Складено за даними Держстату [10]

висока врожайність основних сільськогосподарських культур, а також підвищення цін реалізації на сільськогосподарську сировину і позитивна кон'юнктура зовнішніх ринків.

На основі власних узагальнень, а також опрацювання низки досліджень [1; 2; 5; 6; 12], можемо виділити ключові проблеми організації економічної діяльності у сільському господарстві України:

- неефективність загальної моделі регулювання сільського господарства (що проявляється, зокрема, у нераціональному розподілі бюджетних коштів на підтримку сільськогосподарських виробників, а також у відсутності практики застосування інструментів, які є економічно доцільними),

- недосконалість моделі екологічного оподаткування (зокрема, відсутність диференціації ставок земельного податку),

- відсутність ефективного механізму державно-приватного партнерства у сільському господарстві,

- відсутність ефективних програм для стимулювання малого підприємництва у сільському господарстві, зокрема фермерства,

- відсутність інструментів надання державних гарантій для залучених інвестицій та технологій у сільське господарство,

- відсутність достатньої кількості програм кредитної підтримки сумлінних сільськогосподарських виробників на пільгових умовах.

Враховуючи наявні проблеми, а також з урахуванням необхідності забезпечення продовольчої безпеки держави, можна дійти висновку, що задля організації належного розвитку сільського господарства доцільно розробити документи стратегічного рівня, що визначають засоби стимулювання різних сторін господарської діяльності у сільському господарстві (виробництво, інвестування, реалізацію продукцію за кордон тощо). В стратегічних документах, що визначають параметри розвитку сільського господарства у довгостроковій перспективі, мають визначитися стратегічні орієнтири (параметри) розвитку сільського господарства на основі неупередженої оцінки нинішніх та майбутніх тенденцій розвитку глобальних ринків продовольства та вітчизняної економіки.

Доцільно вжити заходів щодо імплементації кращих світових стандартів до національного законодавства України, що регулює економічну діяльність у сільському господарстві.

Стимулювання економічної активності у сільському господарстві повинне здійснюватися на основі застосування засобів прямої та непрямої підтримки. Інструменти прямої підтримки передбачають здійснення адресних заходів, що підтримують високу економічну активність за конкретним напрямом, інструменти непрямої підтримки спрямовані на активізацію господарської діяльності у

певному сегменті (підгалузі), без наявності адресності вжитих заходів.

Серед інструментів прямої підтримки економічної активності сільського господарства можемо виділити наступні: удосконалення законодавства про сільськогосподарську діяльність, у тому числі на основі імплементації міжнародного досвіду; стимулювання застосування інструментів, що визначені Угодами України з ЄС або з окремими країнами ЄС; повне або часткове державне фінансування інвестиційних та інноваційних проектів у сільському господарстві; реалізація програм державно-приватного партнерства при здійсненні системних інвестиційних проектів; створення фондів кредитної та грантової підтримки економічної діяльності у сільському господарстві; широке застосування важелів податкового стимулювання (як інструменту усунення негативного впливу фактора сезонності) та ін. Серед інструментів непрямої підтримки сільського господарства слід запропонувати наступні: підтримка доходів виробників, у тому числі шляхом стимулювання попиту на внутрішньому ринку; ефективне цінове регулювання, у тому числі через маніпулювання експортним та імпортом митом; стимулювання створення нової та розвитку наявної виробничої інфраструктури; наведення елементарного порядку у сфері здійснення компенсаційних виплат; розробка нормативно-методичної бази застосування інструментів регіональної підтримки сільського господарства; проведення некомерційного маркетингу та просування вітчизняної сільськогосподарської продукції.

Важливим стратегічним орієнтиром підтримки економічної активності у сільському господарстві має стати стимулювання експорту сільськогосподарської продукції. Робота щодо стимулювання експорту сільськогосподарської продукції має включати:

- надання адресної державної підтримки сільськогосподарським виробникам, що здійснюють експортну діяльність,

- впровадження механізмів надання пільгових експортних кредитів для сільськогосподарських виробників,

- впровадження механізмів пільгового страхування експортних поставок сільськогосподарської продукції,

- оптимізація порядку застосування інструментів експортно-імпортного регулювання у сфері поставок сільськогосподарської сировини.

На наш погляд, вагомим фактором стимулювання сільськогосподарського виробництва має стати побудова ефективного земельного ринку. Однак, існують обґрунтовані сумніви в успіху земельної реформи, з огляду на нинішню політичну нестабільність, корупційні ризики та валютну кризу. В той же час слід розробити нормативно-правову базу, яка враховує кращий світовий досвід у цій сфері.

Також слід підвищити ефективність діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України. Цей орган має стати не «регулятором», що управляє виробничою активністю, а національним координатором виконання стратегічних орієнтирів та завдань. Слід розширити повноваження Міністерства аграрної політики та продовольства України щодо організації практичної взаємодії з реальними та потенційними інвесторами.

Висновки з проведеного дослідження.

В результаті виконаного дослідження узагальнено теоретичні основи організації економічної діяльності у сільському господарстві, а також наведено ключові особливості сільського господарства як об'єкту регулювання.

Сільське господарство України розвивається під дією низки позитивних факторів, які мають переважно короткостроковий характер і не є стабільними.

Для оптимізації моделі розвитку сільського господарства України необхідно розробити документи стратегічного характеру, в яких мають бути викладені стратегічні орієнтири (параметри), що визначають ключові завдання розвитку сільського господарства України у довгостроковій перспективі.

Органи державного регулювання в процесі підтримки економічної активності у сільському господарстві мають враховувати увесь арсенал інструментів регулювання, враховуючи при цьому особливості сільського господарства. Виділено економічні інструменти регулювання економічної активності у сільському господарстві. Використання таких інструментів має враховувати особливості ринкових процесів у сільському господарстві, здійснюватися на комплексній основі, враховувати кращий світовий досвід.

Слід розширити використання засобів кредитної підтримки сільськогосподарських виробників. Кредит у сільському господарстві слугує засобом усунення негативних наслідків фактора сезонності, і за певних умов може стати основним джерелом формування капіталу [7]. Ключовим інструментом кредитної підтримки має стати надання пільгових іпотечних кредитів, що спрямовуються на поповнення основного капіталу [11]. У той же час з метою стимулювання сумлінних виробників слід розробити гнучкі інструменти пільгового короткострокового (на 3-6 місяців) кредитування під заставу майбутнього врожаю.

Доведено необхідність застосування спеціальних важелів підтримки експортної активності у сільському господарстві. Така підтримка повинна призвести до поліпшення фінансового стану сільського господарства, а також укріплення позицій українських виробників на глобальних ринках продовольства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бузудалов И.Н. Аграрные отношения: теория, историческая практика, перспективы развития / И.Н.Бузудалов, Э.Н.Крылатых, А.А.Никонов. – М.: Наука, 1993. – 405 с.
2. Буряк А.В. Інвестиційно-інноваційне прискорення розвитку аграрних підприємств [монографія] / А.В.Буряк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 204 с.
3. Грущинський Я.М. Фінансово-правові механізми інвестування в сільське господарство / Я.М.Грущинський // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 4. – С.255-258.
4. Дадашев Б.А. Інвестиційний розвиток сільського господарства України / Б.А.Дадашев. // Агронком. – 2013. – № 4-6. – С. 43-46.
5. Захарін С.В. Фінансові важелі активізації інвестиційної та інноваційної діяльності / С.В.Захарін // Науковий вісник Полісся. – 2016. – № 1. – С. 88-93.
6. Котькалова І.В. Концепція забезпечення кредитоспроможності підприємств АПК / І.В.Котькалова // Економіка: проблеми теорії і практики [збірник наукових праць]. – 2009. – Випуск 251. – Т.3. – С.561-570.
7. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності [Електронний ресурс]. – Доступний з: works.com.ua/work/7261_Kredityvannya_silskogospodarskih_pidpriemstv_yak_efektivne_dжерело_investiciinoi_diyalnosti.html
8. Михневич С. Многофункциональность сельского хозяйства и ее влияние на процесс либерализации мировой торговли / С.Михневич. – Вопросы экономики. – 2003. - № 1. – С. 41-47.
9. Однорог М.А. Розвиток інвестиційного забезпечення в сільськогосподарських підприємствах агропромислового комплексу / М.А.Однорог // Економіка та держава. – 2014. - № 10. – С. 49-50.
10. Сільське господарство України. Статистичний довідник / Держстат України [Електронний ресурс]. – Доступний з: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
11. Сільськогосподарський кредит [Електронний ресурс]. – Доступний з: <https://books.br.com.ua/47812>.
12. Стоянова-Коваль С.С. Регулювання інвестиційних процесів у харчовій промисловості: інституційний вимір [монографія] / С.С. Стоянова-Коваль. – Херсон: Айлант, 2016. – 324 с.